

ESCAPE FROM TEACHING

Rolf, Arnold, 2019. *Escape from Teaching*. London: Rowman & Littlefield.

Zapitanost nad onim šta obrazovanje jeste i šta znači biti obrazovanom osobom zaokuplja umove filozofa i učitelja od najranijih vremena do danas. U društvenoj ulozi obrazovanja koja se stalno mijenja i nezaustavljivom prodiranju *ekonomskog imperativa* praćenog nametanjem utilitarnih interesa u područje obrazovanja, potreba za promišljanjem smisla obrazovanja – kao procesa i kao ishoda – danas postaje izraženija nego ikada ranije. Mnogi će se složiti kako svjedočimo ekspanziji obrazovanja, ali da obrazovanost nikada nije bila slabija, a spremnost obrazovnih institucija da pripremaju za život i djelovanje u sutrašnjosti nikada lošija. Otuda smjeli autori pozivaju na promjenu obrazovne paradigme s obzirom na nespremnost obrazovanja da odgovori na izazove s kojima se suočava današnji svijet, a koji se razaznaju u različitim poljima: od ekonomije i politike, znanja i tehnologije, do društvenog i ličnog života.

Početakom 2019. godine iz štampe je izašla knjiga pomalo začuđujućeg naslova *Escape from Teaching* autora Rolfa Arnolda, uglednog njemačkog profesora odgojno-obrazovnih znanosti, jednog od trenutno najrespektabilnijih profesora andragogije kontinentalne Evrope. Djelo pripada području obrazovanja odraslih, premda se u dijelu u kojem govori o institucionalnom obrazovanju referira na univerzitetski kontekst.¹ Kroz deset poglavlja temeljenih u klasičnim i savremenim tekstovima, autor razvija ideju o novoj kulturi učenja, u kojoj će se kod onoga koji uči razvijati po-

---

¹ Iako se kod nas nerijetko visoko obrazovanje smješta u domen obrazovanja odraslih, važno je spomenuti kako u zrelijim akademskim sredinama ovo poistovjećivanje ne postoji. Naime, obrazovanje odraslih počiva na logici izvanškolskog obrazovanja, koje najvećim dijelom odgovara na potrebe koje se ne mogu ispuniti u postojećoj školskoj vertikali. Visoko obrazovanje, sa druge strane, od 90-ih godina 20. stoljeća izrasta u zasebno istraživačko polje, kojem doprinose najrazličitiji profili autora, od ekonomije i menadžmenta, političkih nauka i šireg područja društvenih nauka (više u Tough, 2018).

vjerenje u vlastitu sposobnost učenja i odgovornost za vlastito učenje, a ono se ne završava okončanjem studija ili izvjesnih obrazovnih programa, već se odvija tokom cijelog života. U vremenu vladavine paradigme cjeloživotnog učenja, ovakva tvrdnja nadaje se logičnom. Međutim, autor ovdje zapravo priziva ideju, znatno stariju od globalnih i evropskih strategija cjeloživotnog učenja, a koja se pripisuje švicarskom pedagogu iz perioda romantizma Pestalozziju – da ne obrazuju samo škole, nego i život (str. 12). U istom duhu, Arnold zaključuje da nam stvarnost razbija iluziju kako je “ono čemu se poučava naučeno, kao i da je jedino naučeno ono čemu se poučava” (str. 121). Autor zaključuje kako se procesi učenja i poučavanja neminovno mijenjaju ukoliko oni koji uče mogu dobiti više samo jednim ili dva klika mišem, nego što im mogu podariti najbolje pripremljeni nastavnici ili udžbenici (str. 104).

U uvodnom obraćanju autor objašnjava kako je ovo djelo svojevrsni naučnički apel, poziv na akciju, čak i naredba na sveopći otpor vladajućoj nastavnoj praksi, koja robujući institucionalnim i administrativnim zahtjevima ignorira nalaze recentnih istraživanja u polju obrazovanja i neuroznanosti. Autor predlaže kako bi novu kulturu učenja u obrazovnim institucijama (uključujući univerzitet i obrazovanje odraslih) trebalo graditi na podršci studentima na njihovom putu formiranja vlastitog identiteta i otkrivanja vlastitih kapaciteta za učenje. Da bi do ove promjene došlo, autor naglašava kako je nužno promijeniti shvatanje didaktike. Premda čitaocu može djelovati kako autor zagovara dokidanje didaktike, njegova kritika ustvari ima za cilj da u središte obrazovnog rada smjesti učenje, a ne po(d)učavanje. Stoga u naslovu drugog poglavlja autor kaže: “Ljudi su skloniji učenju nego podučavanju“. Jasno je da ovakva tvrdnja dolazi iz intelektualne tradicije koja kao cilj obrazovanja postavlja razvoj autonomne ličnosti, a toga nema bez razvijanja njenih sposobnosti (samo)učenja. Upravo se ideja o razvoju autonomne ličnosti “opire inervenističkom podučavanju” i nastavi koja sebe doživljava kao dovršen sistem istina. Kritizirajući trenutno stanje u obrazovanju i nastavi, autor podsjeća kako je napredak čovječanstva nastajao iz sumnjičavosti prema dogmatskim tekstovima. Štaviše, citirajući psihoanalitičara Alexandera Mitscherlicha, Arnold zaključuje: “Dogma znači kraj obrazovanja” (str. 35). Istinsko obrazovanje traži pokret, slobodu, samorefleksiju i odvažno mišljenje, “jer, najzad, mi ne posjedujemo nikakve apsolutne izvjesnosti. [...] Naš pogled daje obrise

slike svijeta ne onakvog kakav on doista jeste nego onakvog s kakvim smo naučili živjeti!” (str. 129).

Arnold dalje razvija ideju o *osvajanju* znanja od strane onoga koji uči, a što se dešava kroz procese preispitivanja, provjeravanja, preoblikovanja i najzad personaliziranja. Premda to autor eksplicite ne navodi, nova kultura učenja nosi prizvuke klasične dijaloške forme kakva nam se otkriva u Platonovoj *Državi*. Naime, dijaloška forma koju nalazimo u Platonovom tekstu zapravo proizlazi iz pristupa obrazovanju koji počiva na stalnoj volji za propitivanjem i ispitivanjem kako bi se oslobodile ranije pretpostavke. U ovoj dinamičkoj formi, dakako, postoje određeni produktivni elementi, ali ona nije oslobođena nelagode, budući je osoba izložena mogućnosti da će izgubiti svoju pređašnju poziciju, dovesti u pitanje uvjerenja prema kojima je živjela. Uvodni dijalog iz Platonova djela otkriva da je u osnovi nemoguće ubijediti osobe koje ne žele slušati.² Preneseno u obrazovnu relaciju, nije moguće podučavati osobu bez njene odluke i volje da se prepusti podučavanju.

Otkrivajući daljnji sadržaj djela *Escape from Teaching*, čitalac će uskoro shvatiti da autor zagovara ideje samoreguliranog učenja (engl. *self-directed learning*) i samostalnog učenja (engl. *independent learning*). U daljnjoj elaboraciji naći ćemo da su to forme koje grade povjerenje osobe u njene moći za učenjem i ovladavanjem zbilje. Samoregulirano učenje je koncept koji je nastao u SAD-u 60-ih i 70-ih godina 20. stoljeća, a odlikuje se visokim nivoom unutrašnje motivacije osobe koja uči. Među značajnijim ličnostima vrijedno je spomenuti Allena Tougha, istraživača koji je među prvima ponudio empirijsku validaciju koncepta; Carla Rogersa, psihologa humanističke provenijencije i autora djela *Freedom to Learn*, te Malcolma Knowlesa, koji se naročito zalagao za ovu formu učenja u visokom obrazovanju. Vrijednost samoreguliranog učenja ogleda se upravo u *povjerenju* u ljudske moći učenja, onoj istoj moći koja je čovjeku omogućila opsatanak i civilizacijski razvoj kakav je dosegao. Međutim, obrazovne institucije kao da nastoje osujetiti tu prirodnu sposobnost čovjeka za učenjem. “Ljudi su naučeni da prihvataju neuspjeh kao neizbježan popratni efekt učenja.

---

² — *A zar se ne bi moglo – rekoh ja – učiniti još nešto drugo: ubediti vas, na primer, da nas morate pustiti?*

— *A da li ćete to moći – odgovori on – ako vas niko ne bude slušao?*

— *Nikako – reče Glaukon (Platon, 2002: 3; 327c).*

Često i gube vjeru da njihovo učenje jest ono što im može priskrbiti trajne subjektivne moći drugačijeg oblikovanja svojih života neslućenih varijeteta i dubina” (str. 12).

Arnold samoregulirano učenje smješta u kontekst česte kritike da obrazovanje ne generira napredak, štaviše, da zaostaje za ključnim trendovima rasta i razvoja. Kao razlog tome uglavnom se spominje zastarijevanje znanja i preplavljenost informacijama koje rijetko stignu postati znanje. U tom smislu, autor zaključuje da najvrednije što obrazovanje može podariti jednoj osobi jeste radoznalost i volja za ovladavanjem novim znanjima. Međutim, postavlja se pitanje na koji način operacionalizirati samoregulirano učenje u konkretnom obrazovnom kontekstu, nije li ono poziv na deinstitucionalizaciju učenja?

U četvrtom i petom poglavlju pod naslovima *Učimo od drugih, ali mislimo samostalno* i *Učenje je manje pripremanje, a više formiranje identiteta*, autor izvodi naznake za praksu iz konstruktivističke obrazovne paradigme. Oštro se suprotstavlja tradicionalnoj didaktici i ustaljenom pristupu nastavi. Štaviše, tvrdi kako je ideja o tome da se proces učenja može planirati unaprijed uz pomoć gotovih didaktičkih rješenja i pripremljenih uslova fikcija, jer u takvom ambijentu onaj koji uči ima pravo učiti jedino ono što je neko drugi isplanirao za njega (str. 52). U osnovi, Rolf Arnold svoje postavke temelji na tezi da tradicionalna didaktika počiva na planiranju ponašanja učenika i nastavnika prilikom pripremanja nastave, dok nova didaktika traži neizvjesnost i kreativnu slobodu, “slobodu iskušavanja”, ali uz autentičnu podršku od strane nastavnika. U nastavi je “nužno omogućiti pristup raznovrsnim opcijama, ostaviti prostor za iritaciju i pružiti podršku” (str. 34). Upravo su iritacija i podrška ono što, prema ovom autoru, čini proces formiranja ličnosti. Neophodno je da se osoba najprije prepusti samorefleksiji i spoznaji da ne posjedujemo istinu o sebi, već da za njom tragamo cijeli život jer nikada nismo zadovoljni onim što saznajemo. To bi bio momenat iritacije – uznemirenost zbog nepotpunog znanja, što pokreće na daljnje traganje.

Smatramo da će kritički duh djela nadahnuti podjednako istraživače i praktičare iz najrazličitijih domena obrazovne djelatnosti da razmisle o načinima kako učiniti obrazovanje prostorom istinskog rasta i razvoja. Istraživači, naročito, će naći otvorena pitanja koja traže da im se pristupi

uz pomoć smjelijih metodoloških postupaka kakve nude kritička i fenomenološka paradigma.

Najzad, referirajući se na pitanje s početka ovoga teksta o tome šta obrazovanje jeste i šta znači biti obrazovanom osobom, možemo zaključiti kako djelo *Escape from Teaching* zapravo kazuje da obrazovanost ne čini skup deklarativnih znanja i propisanih kompetencija već volja za znanjem i sloboda da se uči, da se traga, propituje i uvijek iznalaze novi putevi. Premda određeni stavovi izneseni u ovom djelu mogu imati odveć kritičku notu, ton kojim se autor obraća nije apokaliptičan. Štaviše, sam autor se ograđuje od literature koja priziva “kraj i sumrak”. Djelo je, ustvari, poziv za bolju budućnost obrazovanja i nastave kroz revitaliziranje čovjekove urođene potrebe i sposobnosti za učenjem. Do revitalizacije moguće je doći ukoliko pomjerimo težište sa podučavanja na učenje.

Literatura

- Platon, 2002. *Država*. Preveli dr Albin Vilhar i dr Branko Pavlović. Beograd: Beogradski izdavačko-grafički zavod.
- Tough, M. 2018. *Higher Education Research: The Developing Field*. Lanchester: Bloomsbury Publishing.